

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
імені Б. Д. Гаврилишина
Кафедра політології та філософії**

**ДИПЛОМНА РОБОТА
бакалавра
на тему
«Україна - НАТО : історія відносин, перспективи членства»**

**Виконавець:
студент 4 курсу групи ПОЛ-41
Мудрий М.А.
Науковий керівник:
Кандидат політичних наук, доцент Томахів В. Я**

Тернопіль – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАТО – історія виникнення організації	
1.1 Загальні відомості про Альянс.....	5
1.2 Основні принципи роботи та ухвалення сумісних рішень.....	7
1.3 Основні задачі НАТО.....	9
РОЗДІЛ 2. Україна – НАТО: Історія відносин	
2.1. Перші кроки до співпраці. 1992 – 1997рр.....	12
2.2. Хартія між Україною та НАТО.....	16
2.3. Багатовекторність Леоніда Кучми. 1998 – 2004рр.....	17
2.4 Сподівання Віктора Ющенка та невдача в Бухаресті. 2004-2009р.....	24
2.5 Блокада Віктора Януковича. 2010-2013рр.....	31
РОЗДІЛ 3. Підтримка НАТО в російсько-українській війні 2014-2023рр.	
3.1 Підтримка України під час проведення АТО\ООС.....	39
3.2 Підтримка України після повномасштабного вторгнення.....	43
РОЗДІЛ 4. Перспективи членства України в НАТО	
4.1. Переваги членства в НАТО.....	48
4.2. Перспективи вступу України до НАТО.....	49
4.3. Стратегічне питання геополітичного значення.....	52
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

ВСТУП

В країни із цінною територією, вразливим геополітичним розташуванням, ресурсами та історією, національна безпека може бути надійно забезпечена двома шляхами: Перший, це самостійне стримування ворога за допомогою власного потенціалу або другий, за умови перебування у військових блоках.

Після втрати ядерного потенціалу Україна більше не зможе самостійно протистояти загрозам та захищати себе.

Після проголошення незалежності України, різні держави світу і ООН визнали нашу державу та її суверенітет. Однак це визнання не надає Україні жодних гарантій безпеки.

Кооперація України й НАТО має важливий зміст для забезпечення національної безпеки й оборони нашого краю, особливо в умовах війни.

Ще в 1990 році Україна заявила про наміри вступити в європейські союзи з метою сприяння і зміцнення миру та безпеки, займаючи серйозне місце на європейському континенті.

З 24 серпня 1991 року до сьогодні, незважаючи на перешкоди Україна наблизилася до вступу в Альянс (НАТО). До повномасштабного вторгнення росії серед українського народу була донедавна думка, що союз — це агресивний блок, де вирішальний голос має Америка.

Тому що, у Радянському Союзі «агресивний» блок НАТО розглядався як воєнно-політичне угруповання західних держав, створене з ініціативи США і спрямоване проти соціалістичних країн і національно-визвольного руху Африки, Азії та Латинської Америки. Тому на протиположності НАТО в 1955 році була створена Організація Варшавського Договору, яка проіснувала до розпаду СРСР.

Метою роботи є дослідження відносин між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору (НАТО) і її державами-членами, що іменуються надалі Україною та НАТО, а також перспективи членства нашої країни в Альянсі.

Основним завданням роботи є освітити перспективи вступу нашої держави до Альянсу

Об'єктом дослідження є НАТО та Україна, їх історія співпраці.

Предметом дослідження є відносини нашої держави України з Організацією Північно-Атлантичного договору (НАТО)

Для досягнення мети дослідження ми виокремили наступні **завдання**:

1. Дослідити історію походження НАТО.
2. Виокремити характерні особливості історії між Україною та НАТО;
3. Здійснити аналіз перспектив членства України в НАТО;

У процесі написання дипломної роботи, мною використовувалися наступні методи дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, порівняння.

Дипломна робота складається із вступу, основної частини, а саме чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Список використаних джерел складається з п'ятдесяти пунктів.

Дипломна робота викладена на шістдесяти двох сторінках друкованого тексту

РОЗДІЛ 1. НАТО – історія виникнення організації

1.1 Загальні відомості про Альянс

Організація Північноатлантичного договору (скорочено НАТО з англійської **North Atlantic Treaty Organization**) — міжнародна міжурядова організація, військово-політичний союз держав Європи та Північної Америки, які хочуть досягти мети договору, підписаного 4 квітня 1949, Вашингтон, США [5].

З початку заснування Альянсу було всього дванадцять країн засновниць, на сьогоднішній день в союзі перебуває тридцять одна держава. Останньою державою яка вступила до НАТО є Фінляндія, ця подія відбулась - 4 квітня 2023 року. Зараз НАТО співпрацює з недавно визнаною Боснією і Герцеговиною, яка отримала ПДЧ в НАТО в грудні 2018, Україну та Грузію як кандидатів на членство у військовому блоці. Ще інших 19 держав беруть участь у програмах Північно Атлантичного союзу – «Партнерство заради миру», плюс п'ятнадцять країн беруть участь в програмі діалогу. Військові витрати всіх членів союзу у 2020 році становили більше половини загальносвітового обсягу.

Кожна держава яка є членом Альянсу користується перевагами від участі у системі колективної безпеки та несе відповідальність керуючись Вашингтонським договором. П'ята стаття договору про НАТО свідчить про те, що «збройний напад на одного або на кількох членів НАТО розглядатиметься як напад на всіх членів, вони дають гарантії, що в разі здійснення такого нападу кожна з них надає допомогу тій Стороні або Сторонам, які зазнали нападу, і одразу здійснить, індивідуально чи спільно з іншими сторонами, такі дії, які вважатимуться необхідними, включаючи застосування збройної сили, з метою відновлення і збереження безпеки у Північноатлантичному регіоні». Ці безпрецедентні домовленості про безпеку та допомогу, при загрозі нападу на територіальну цілісність, державного суверенітету та недоторканості кордонів не дає жодна з наявних систем безпеки.

Відповідно до статуту НАТО головна ціль Альянсу полягає у безпеці країн-учасників із використанням військових та політичних засобів. НАТО дотримується спільних цінностей демократії, верховенства права, індивідуальної свободи, мирного врегулювання суперечок і підтримує дані цінності в усьому євроатлантичному регіоні. Принципом союзу є спільні погляди між Північною Америкою та Європою, членами НАТО, котрі дотримуються однакових цінностей та інтересів і є віддані своїм цілям, збереження принципів демократії, що робить непохитною безпеку двох частин світу, а саме Європи і Північної Америки. НАТО стоїть на захисті країн-членів від загрози військової та політичної агресії: головним принципом організації є система колективної безпеки, тобто Альянс проводить мобілізацію усіх своїх ресурсів та сил у відповідь на напад ззовні [5].

Держава яка перебуває в союзі, має право виходу з нього. Опіраючись на історію організації таких випадки було два. Цим правом скористалися Франція і Греція, вони вийшли з військової структури у 60-70 роках 20 століття, проте ці країни залишились в межах політичної структури блоку. У 1980 році Греція повернулася у військову структуру НАТО. Франція також відновила участь в Альянсі, про що йшла мова на Саміті НАТО в Страсбурзі коли Організація відзначала 60-річчя з часу свого заснування в 2009 році.

Ухвалення всіх рішень в Альянсі відбувається за загальною згодою у різних суперечках або в процесі знаходження та обговорення. Також учасники в разі чого мають право вето.

НАТО розвиває розгалужену систему партнерства, до якої входять Рада євроатлантичного партнерства, країни із перспективою на вступ у Альянс Україна, Грузія, Швеція, країни Середземноморського Єгипет, Алжир, Туніс, Марокко, Йорданія, Стамбульської ініціативи ОАЕ, Кувейн, Катар та Бахрен, західноєвропейські нейтральні країни Ірландія, Австрія, Мальта, Швейцарія.

У 2014 році Альянс припинив практичну співпрацю з московією після військової агресії проти України, проте був залишений канал комунікації –

Раду НАТО-рф, після чого Альянс розпочав проведення політичного стримування [5].

1.2 Основні принципи роботи та ухвалення сумісних рішень

Основні принципи роботи Північноатлантичного альянсу включають за політичні обов'язки і прихильність до практичної співпраці між країнами НАТО. Їхня загальна безпека є непохитною. Тому при вирішенні проблеми, пов'язаних із безпекою, країнам-членам тепер не доводиться сподіватись на власні сили та економічні ресурси. Проте жодна країна НАТО не відмовляється від виконання своїх зобов'язань перед власним народом, і всі несуть власну відповідальність за оборону свого дому. Завдяки колективній обороні та взаємній допомозі, країни НАТО мають можливість діяти разом у разі загрози або нападу на будь-яку з них. Це створює відчуття взаємної підтримки та впевненості, що всі члени Альянсу захищені.

Рівність безпеки, яка існує серед країн НАТО, ґрунтується на спільних цінностях, принципах та зобов'язаннях, які закріплені в договорі НАТО. Цей спільний підхід сприяє підвищенню стабільності та довіри між країнами, а також розширенню їх потенціалу для ефективного реагування на сучасні виклики та загрози.

Таким чином, НАТО допомагає країнам-членам зміцнити свою безпеку та стабільність шляхом спільного підходу та об'єднаних зусиль у вирішенні найважливіших завдань національної безпеки.

Ухвалення сумісних рішень.

НАТО дійсно є альянсом, а не наднаціональним блоком. Це означає, що країни-члени НАТО є суверенними та незалежними державами, які співпрацюють на основі договору. У рамках альянсу немає центрального органу, який би нав'язував свої погляди і рішення іншим країнам-учасницям. Країни-члени мають рівні права і можуть приймати рішення лише за одностайної згоди всіх.

Під час холодної війни Альянс не задіяв військову силу проти інших країн або з метою впливу на своїх країн-учасниць Альянсу. На противагу

Радянський союз на чолі з ОВД(Організація Варшавського договору) подав заявку на вступ до НАТО у 1954 році, але отримав відмову, після чого застосовував метод військового характеру в Чехословаччині і Угорщині.

Процес ухвалення рішень в НАТО передбачає пошук компромісних рішень, які задовольняють всіх учасників. Країни-члени слухають і враховують думки та погляди один одного. Обмінюються інформацією, а щоденні консультації допомагають урядам проводити спільні зустрічі при потребі. Якщо існують значні розбіжності в поглядах, вони намагаються згладжуватись, щоб зберегти загальні цінності в галузі оборони, оперативну готовність і політичну солідарність.

Такий підхід дозволяє забезпечувати співробітництво і спільність дій між країнами-членами НАТО, зберігаючи при цьому принципи суверенітету та рівноправності. Північноатлантична рада є центральним політичним органом, створеним Статтею 9 Північноатлантичного договору, в який входять уряди країн НАТО. У складі НАТО існує Північноатлантична Рада, яка є основним форумом для консультацій та прийняття рішень. Ця Рада складається з постійних представників (послів) країн-членів та збирається один раз на тиждень, а за потреби може зібратися і частіше.

У рамках Північноатлантичної Ради відбуваються консультації, які дають можливість національному керівництву висловити свою думку з питань загальної турботи або про питання, що вимагають спільного рішення. Рада не має обмежень щодо тем, які можуть бути обговорені.

Крім того, двічі на рік, у разі потреби, проводяться зустрічі на вищому рівні, такі як зустрічі глав держав і урядів або звичайно на рівні міністрів закордонних справ. Ці зустрічі служать для обговорення важливих питань, прийняття рішень і зміцнення співробітництва між країнами-членами НАТО.

Така система консультацій та зустрічей дозволяє країнам-членам висловлювати свої погляди, обговорювати важливі питання та ухвалювати спільні рішення для забезпечення безпеки та стабільності [25].

1.3 Основні задачі НАТО.

Північноатлантичний альянс довів, що є високоефективним інститутом об'єднавши США і Європу, стримавши всі загрози направлені проти союзу та провівши інтеграцію держав. НАТО є найефективнішою оборонною структурою в історії людства, а в перспективі і миротворчою. Таке явище як НАТО займає особливе місце в історії держав, тому що забезпечує військову, так і невійськову безпеку, а також дає гарантії, що до розвитку певної моделі держави, людської культури та суспільства. Альянс провів реформи за для розширення можливостей сил НАТО і країн які є партнерами союзу, для того, щоб бути готовим до викликів ХХІ століття. До числа засобів за допомогою яких НАТО проводить свою політику в області безпеки входять:

підтримка воєнного потенціалу, достатнього щоб запобігти війні і забезпечити ефективну оборону; наявність потенціалу який може подолати кризу, що зачіпає і виходять за межі Статті 5 договору, а також в це число засобів можна віднести активне ведення діалогу з іншими країнами яке вирішує проблеми європейської безпеки, включаючи заходи які контролюють озброєння та роззброєння. Для досягнення своєї мети альянс виконує такі основні задачі в області безпеки: забезпечує основу умов стабільної безпеки в Європі, розвиває демократичні інститути і прихильність мирних рішень суперечок. Головною задачею Альянс вважає, створити умови за яких жодна країна не зможе залякувати інших або встановлювати свої правила за допомогою сили. Стаття четверта договору підписаного у Вашингтоні служить трансатлантичним форумом для проведення консультацій союзниками з будь-якого питання, що зачіпають важливі інтереси його членів, а також події, які можуть поставити під загрозу їх безпеку. Цей форум також сприяє координації зусиль союзників у сфері їх інтересів. Можна також додати що це забезпечує заборону будь-якої форми агресії відносно території держав-членів союзу. Узагальнюючи, ця стаття зберігає рівновагу на всьому трансатлантичному просторі, яка допомагає тримати стратегічну безпеку на висоті. Структури НАТО дають

можливість країнам-учасникам узгоджувати свою політику в цілях рішення головних задач Альянсу. Ці структури також передбачають постійні консультації і співпрацю в невійськових областях, економічних, політичних та інших, а також утворення інфраструктури, складання плану загальної оборони, необхідної для забезпечення дій озброєних сил і організацію і розробку об'єднаної програми військових навчань, підготовки особового складу і миротворчих операцій. Ця діяльність спирається на складну військову та цивільну структуру, в яку входить апарат, що займається, бюджетними, плановими питаннями, адміністративними, і тому подібними, створених країнами-учасниками Північноатлантичного договору для координації роботи в спеціалізованих областях [4].

Висновки до першого розділу.

НАТО - це союз, головним принципом якого є колективна оборона як основа для миру та підтримування майбутньої безпеки Європи та Північної Америки. Можливість союзу виконувати свої завдання залежить від деяких чинників, а саме: високого ступеня координації та планування на політичному і економічному рівнях та в галузях оборони. Засновниками НАТО є дванадцять держав цієї організації. Проте в кожній сфері своєї діяльності союз активно шукає партнерські зв'язки з іншими країнами світу та збільшується.

Завданнями, які зміцнюють безпеку є, колективна оборона, кооперативна безпека та кризовий менеджмент.

Колективна оборона, діє в разі реальної загрози, наприклад «напад» на будь-кого з союзників, члени НАТО завжди допоможуть один одному, тому що це буде вважатися нападом на всіх.

Наступне завдання це кооперативна безпека, рік тому в червні 2022 року, НАТО схвалили свою Стратегічну концепцію, у ній визначені різні проблеми, які можуть виникнути перед Альянсом в майбутньому та план політичних та військових дій щодо запобігання цих викликів, найкращим способом гарантування безпеки є розвиток мережі партнерських відносин у світі, чим і займається Альянс в даний момент.

Останнє завдання це кризовий менеджмент, перед конфліктом, під час нього, та після у НАТО завжди є набір політичних та військових заходів для надання допомоги своїм союзникам [11].

РОЗДІЛ 2. Україна – НАТО: Історія відносин

1.1 Перші кроки до співпраці. 1992 – 1997рр.

Історія співпраці з НАТО почалась у лютому 1992 року. У Київ прибув генсек Альянсу Манфред Вернер та запросив Україну до участі в РПАС (Рада північноатлантичної співпраці). Це інститут, який створили після закінчення «холодної війни» для співпраці з країнами, які не є членами блоку, але з якими є зацікавленість у співпраці. Зараз цей інститут називається Рада євроатлантичного партнерства.

Синхронно з іншими членами СНД Україна приєдналася до РПАС у березні 1992 року. Проте офіційним стартом наших відносин з НАТО вважають 1994 рік, в якому Україна почала свою роботу за програмою військового співробітництва Партнерство заради миру. Вона була спеціально створена для взаємодії з країнами пост-радянського простору та деякими країнами Європи, які не є членами Альянсу. Першою практичною взаємодією України та НАТО вважають допомогу, яку Альянс надав для усунення наслідків жахливої аварії, яка сталася влітку 1995 року на водоочисних спорудах Харкова. Місто місяць жило без води, почали говорити про небезпеку спалаху холери. Партнери надіслали тоді унікальний насос для відкачування брудних стічних вод.

У 1997 році відкрилася місія України при НАТО, її очолив перший міністр оборони пост-радянської України Костянтин Морозов. Того ж таки року в Києві відкрився Центр інформації та документації НАТО в Україні.

Опитування, проведене в кінці 90х років, травень, показало, що вступ до блоку підтримує 37 відсотків, проти 28 відсотків та ще 34 відсотки не визначились зі своїм вибором [45].

Хронологія подій:

1992 рік.

22-23 лютого перший візит Генсека НАТО Манфреда Вернера до Києва, який запросив Україну взяти участь в Раді НАТО. 8 липня – відбувся візит до штаб-квартири НАТО Президента України Леоніда Кравчука. 16

листопада під час візиту в Україну генерал Джон Шалікашвілі, Верховний головнокомандувач об'єднаних сил НАТО провів зустріч з Президентом України Леонідом Кравчуком [45].

1993 рік.

2 липня Верховна Рада України затвердила «Основні напрями зовнішньої політики України», де вказано, що «в разі зникнення блокового протистояння в Європі пріоритетним значенням набуде проблема створення загальноєвропейської структури безпеки на базі існуючих міжнародних інститутів. Членство України в такій структурі створить необхідні зовнішні гарантії її національної безпеки. З огляду на кардинальні зміни, які відбулися після здобуття Україною Незалежності та розпаду Радянського союзу і які визначили сучасне геополітичне становище України, проголошений нею свого часу намір стати в майбутньому нейтральною та позаблоковою державою має бути адаптований до нових умов і не може вважатися перешкодою її повномасштабної участі у загальноєвропейській структурі безпеки» [45].

1994.

14 січня Президенти Сполучених Штатів, росії та України підписали в Москві тристоронню угоду, в якій визначено процедуру передачі Україною ядерних боєголовок сусідній росії, Україні були обіцяні компенсації, виплати та надання їй гарантій безпеки. 3 лютого ВРУ скасовувала умови ратифікації Договору про скорочення стратегічних наступальних озброєнь і доручила Уряду здійснити обмін ратифікаційними грамотами [45].

Широке співробітництво України з НАТО почалось після підписання Україною документа програми «Партнерство заради миру» 9 лютого 1994 року. 25 травня цього ж року Україна передала НАТО цей підписаний документ. В ньому були визначено політичні цілі, участь України в програмі, заходи, які планується здійснити для досягнення цих цілей, а також сили і засоби, що виділяються Україною для участі в ПЗМ [45].

Перша програма, яка була реалізована це система індивідуального партнерства між Україною і НАТО була офіційно схвалена на засіданні Ради Альянсу НАТО [45].

1995 рік.

На початку 95 року міністр оборони Шмаров зустрівся з Головою військового комітету НАТО і підписав протокол про співпрацю між Україною та НАТО, також в 1995 році наша держава призначила своїх офіцерів до штаб-квартири НАТО у Брюссель. Весною цього ж року між Україною і НАТО була укладена угода у сфері безпеки, на основі якої відкрились офіси зв'язку у штаб-квартирі НАТО [45].

1 червня Президент України Леонід Кучма відвідав штаб-квартиру НАТО у Брюсселі, та повідомив про бажання нашої Батьківщини перевести відносини між НАТО і Україною на рівень вище [45].

1996 рік.

У квітні 1996 року відбулася перша офіційна поїздка Хав'єра Солани, дев'ятого Генерального секретаря НАТО, до Києва. А через пів року, у Києві з'явився генерал Джоулен, Головнокомандуючий Об'єднаними Силами НАТО в Європі [45].

У 1996 році Україна активно та успішно просувала свої інтереси у відносинах з НАТО, зокрема щодо розширення союзу на Схід. Одним із ключових досягнень було встановлення відносин «особливого партнерства» між Україною та НАТО. Важливими питаннями, які вдалося врегулювати, були нерозміщення ядерної зброї на території нових членів НАТО та укладення угоди щодо кордонів з Румунією [45].

На заключному засіданні Північноатлантичної ради на рівні міністрів закордонних справ, яке відбулося 10 грудня 1996 року, більшість позицій України знайшли своє відображення. НАТО зробила заяву про нерозташування ядерної зброї на території нових членів та визнала необхідність розвитку особливих відносин з Україною. Було запропоновано формалізувати ці відносини на основі документів про «розширені і

поглиблені» відносини між Україною та НАТО. Також було підтверджено створення Інформаційного центру НАТО в Україні [45].

1997 рік.

7 травня, Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана відкриває Центр інформації і документації НАТО в Києві. Метою цього центру є поширення правдивої інформації про НАТО в Україні та подолання стереотипів часів Холодної війни про альянс. Уряд України та НАТО підписують Меморандум про взаєморозуміння стосовно створення Центру інформації і документації НАТО в Україні.

Протягом цього періоду відбуваються зустрічі Хав'єра Солани з Президентом України Леонідом Кучмою, Головою Верховної Ради України Олександром Морозом, а також переговори з Міністром закордонних справ України Геннадієм Удовенком [45].

29 травня на засіданні міністрів закордонних справ НАТО в Сінтрі, в Португалії, Хав'єр Солана та Геннадій Удовенко підписують Хартію про особливе партнерство між Україною та НАТО [45].

9 липня, під час саміту глав держав та урядів НАТО у Мадриді, керівники НАТО та Президент України Леонід Кучма підписують «Хартію про особливе партнерство між Україною та НАТО». Ця Хартія фіксує політичні зобов'язання на найвищому рівні для розвитку «особливого та ефективного» партнерства, сприяння більшій стабільності та спільним демократичним цінностям в Центрально-Східній Європі. Вона також стає основою для консультацій між НАТО та Україною з євроатлантичної безпеки і стабільності, а також у галузях попередження конфліктів, врегулювання криз та підтримки миру і гуманітарних операцій.

З метою розвитку відносин між Україною та НАТО та реалізації положень Хартії було створено форум «Комісія Україна-НАТО». Цей форум призначений для загальної оцінки стану розвитку відносин між Україною та Альянсом [45].

9 жовтня розпочинає свою роботу Місія України при НАТО. Україна та Угорщина стають першими державами, які відкривають дипломатичні представництва при НАТО. 10 жовтня відбувається перше засідання Україна-НАТО на рівні послів, на якому Україну представляє Глава Місії України при НАТО, Посол Борис Тарасюк [45].

16 грудня Міністром України був підписаний Меморандум про взаєморозуміння між з питань захисту населення та надзвичайних ситуацій від наслідків Чорнобильської трагедії Віктором Кальченком та Генеральним Секретарем НАТО Хав'єром Соланою. Цей меморандум стосується планування при надзвичайних ситуаціях для ідентичних випадках [45].

2.2 Хартія між Україною та НАТО.

У Сінтрі, Португалія, 29 травня 1997 року була підписана «Хартія про особливе партнерство між Організацією Північноатлантичного договору та Україною». Президент України Кучма та глави держав країн-учасників НАТО підписали цю Хартію у Мадриді у липні того ж року [43].

Хартія базується на принципах, що підтримують обидві сторони, спрямована на зміцнення співпраці та ефективного партнерства між НАТО та Україною. Вона значно сприяє розвитку відносин між НАТО та Україною. Для нагляду за розвитком відносин була створена Комісія НАТО-Україна, яка збиралась на засідання принаймні двічі на рік з метою оцінки досягнутих результатів.[43]

Хартія між НАТО та Україною дійсно відкрила нові можливості для глибокої співпраці та консультацій з питань політики і безпеки. Цей документ офіційно визнає важливість демократичної та незалежної України для загального розвитку Європи. Внаслідок цього Україна стала значущим суб'єктом європейської безпеки.

Додатково до політичної співпраці, українські солдати активно беруть участь у миротворчих операціях, спільно з військами країн-членів НАТО. Наприклад, вони служать в рамках міжнародного контингенту в Боснії, метою якого є забезпечення тривалого миру в цьому нестабільному регіоні.

Це свідчить про активну участь України в міжнародних зусиллях з миротворчості та спільній безпеці, що сприяє поглибленню взаємодії між Україною та країнами НАТО [43].

Хартія між НАТО та Україною встановила широку співпрацю та консультації у різних сферах. Ці співпраця та консультації відбуваються через проведення семінарів, робочих груп і спільних програм. Основні напрями співпраці включають контроль над збройними силами та інше.

Крім того, співпраця охоплює такі питання, як оборонне планування, бюджетування, стратегія, політика, концепція національної безпеки, спільні воєнні навчання, підготовка військових кадрів та оборонна конверсія. Досліджуються також можливості співпраці в інших сферах, таких як військова співпраця і взаємодія, економічні аспекти, наука і технології, питання екологічної безпеки, зокрема ядерної безпеки, наукові та дослідно-конструкторські розробки у галузі аерокосмічної промисловості, а також координація роботи цивільних і військових служб управління повітряним рухом.

У Києві, 7 травня 1997 року, був відкритий Центр інформації та документації НАТО, який став першим осередком подібного типу в Центральній і Східній Європі. Заснування військової місії зв'язку, що став складовою частиною представництва України при НАТО в Брюсселі, також мав велике значення для розвитку співпраці [43].

2.3 Багатовекторність Леоніда Кучми 1998 – 2005 рр.

За часів президентства Леоніда Кучми співпраця між Україною та НАТО переживала різні моменти. Україна активно підтримувала миротворчі операції НАТО, зокрема в Югославії, Косово та Іраку. Проте, росія намагалася завадити наближенню України до Альянсу, хоча сама росія активно співпрацювала з НАТО.

Один з інструментів тиску, що використовувався, був присутність російського Чорноморського флоту в Криму. Уявімо, що Україна приєдналася

до НАТО в той період, тоді росії довелося б вивести свої війська з Севастополя.

Проте, в першій половині 2000-х років Кучма почав здійснювати послідовні кроки наближення України до НАТО. Були розроблені щорічні плани співпраці, ухвалено План дій Україна-НАТО. Ідея євроатлантичної інтеграції, яка передбачала вступ до НАТО, була закріплена у Воєнній доктрині України.

Після саміту в Стамбулі в 2004 році, де Кучмі наголосили, що демократичні вибори є передумовою для вступу до Альянсу, слова про НАТО були виключені з Воєнної доктрини. Проте, незабаром процес євроатлантичної інтеграції отримав новий імпульс [20].

Хронологія подій:

1998 рік

29 травня у Люксембурзі відбулося друге засідання Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів закордонних справ. Під час цього засідання був створений Центр підготовки миротворчого персоналу на базі Львівського загальновійськового полігону. З 8 по 9 липня, за запрошенням Президента України Л. Кучми з нагоди річниці підписання Хартії між Україною та НАТО, Генеральний секретар НАТО Х. Солана здійснив офіційний візит до України. Під час візиту відбулися зустрічі та переговори з Президентом України Л. Кучмою, Секретарем РНБО України В. Горбуліним, Міністром закордонних справ України Б. Тарасюком, Міністром оборони України О. Кузьмуком, Головою Генеральної Асамблеї ООН Г. Удовенком, а також з виконуючими обов'язки голів Комітетів ВРУ з питань державної безпеки і оборони. Х. Солана також відвідав Центр інформації та документації НАТО в Україні, де анонсував нового керівника ЦІД українській громадськості та провів короткий прес-брифінг. Генеральний секретар НАТО також відвідав місто Дніпропетровськ, де відвідав завод «Південмаш» і провів зустрічі з керівництвом заводу, громадськістю та представниками регіональних ЗМІ [45].

4 листопада було видано Указ Президента України Леоніда Кучми, яким затверджувалась «Державна програма співробітництва України з НАТО на період до 2001 року». Цей Указ свідчить про намір України розширювати та удосконалювати співробітництво з НАТО протягом зазначеного періоду. Ця програма була розроблена з метою поглиблення та активізації співпраці міністерств України з структурами НАТО. Для виконання програми було залучено 24 міністерства та відомства України. Презентація програми відбулася на Державній міжвідомчій комісії НАТО 26-27 листопада 1998 року [45].

1999 рік.

У лютому 10-12 числа Політичний комітет представники Альянсу здійснили візит до України з метою обговорення виконання Хартії [45].

У квітні 1999 року було засновано Офіс зв'язку НАТО в Києві, якому доручено тримати контакт НАТО з військовими та цивільними відомствами, які займаються участю України у програмі «Партнерство заради миру» та виконанням Робочого плану [45].

24 квітня під час саміту НАТО у Пентагоні Президент України Леонід Кучма взяв участь у першому засіданні Комісії Україна-НАТО на найвищому рівні. Це засідання КУН надало новий поштовх партнерству України з НАТО, що знайшло відображення у декларації що заклала міцні основи для подальшого зближення позицій України та НАТО щодо вирішення проблем європейської безпеки [45].

9 грудня був підписаний Меморандум про взаєморозуміння між Україною та НАТО у сфері зв'язку [45].

2000 рік.

27-28 січня Генеральний секретар НАТО лорд Дж. Робертсон здійснив офіційний візит до України. Під час візиту Дж. Робертсон зустрівся з Президентом України Л. Кучмою та Прем'єр-міністром України В. Ющенком.

Відбулися переговори з Міністром закордонних справ України Б. Тарасюком та Міністром оборони України О. Кузьмуком, а також зустрічі з Секретарем РНБО України Є. Марчуком [45].

Від 19 червня до 25 вересня на території України пройшли спільні військово-морські навчання під назвою «Кооператив Партнер-2000» з участю військових підрозділів країн-членів НАТО та країн-партнерів. Також відбулись спільні навчання сухопутних військ під назвою «Щит миру-2000» з військовими НАТО. Україна також брала участь у військових навчаннях «Козацький степ-2000» разом з військами Великобританії та Польщі [45].

2001 рік.

27 січня Указом Президента України Л. Кучми була затверджена «Державна програма співробітництва України з НАТО на 2001-2004 роки». Також, 26 лютого була підписана угода між НАТО та Національним координаційним центром соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, Ця угода спрямована на практичне втілення ініціативи НАТО щодо перепідготовки українських військовослужбовців, які були звільнені у запас або відставку [45].

У Києві 1 березня відбулося засідання Комісії Україна-НАТО на рівні послів, у якому взяв участь Міністр закордонних справ України. Ця подія стала 16-м засіданням Комісії Україна-НАТО на різних рівнях, але є першим такого роду заходом в Україні і першим робочим засіданням Північноатлантичної ради НАТО за межами країн-членів Альянсу. Учасники Комісії визнали важливість стратегічних відносин між Україною та НАТО і відреагували з визнанням на послідовні зусилля України щодо поглиблення співпраці з Альянсом [45].

25 квітня була презентована Державна програма співробітництва на період 2001-2004 роки Секретарем РНБО України Є. Марчуком під час спеціального засідання Україна-НАТО [45].

2002 рік.

23 травня була прийнята важлива стратегічна документація в Україні. Рада національної безпеки і оборони ухвалила «Державну стратегію України щодо НАТО», яка визначає курс країни на повноцінну інтеграцію в європейські та євроатлантичні структури. Цей документ був розроблений з урахуванням поточних геополітичних реалій і національних інтересів. Він був офіційно запроваджений в дію за допомогою Указу Президента України від 8 липня 2002 року [45].

2003 рік.

30 серпня було створено Державну раду з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Указом Президента України Л. Кучми. Головна мета цієї ради полягала у координації заходів, спрямованих на реалізацію стратегічних цілей державної політики України щодо входження країни в європейський політичний, економічний, оборонний і правовий простір [45].

23 жовтня у Верховній Раді України відбулися відкриті парламентські слухання, присвячені темі «Взаємовідносини України з НАТО». Після проведення слухань, Верховна Рада прийняла постанову 21 листопада 2002 року, в якій були сформульовані рекомендації щодо взаємовідносин та співробітництва України з НАТО. Народні депутати підтримали «Державну стратегію України щодо НАТО» і наголосили на необхідності активізації підготовки України до членства в Альянсі [45].

У рамках саміту глав держав та урядів НАТО, який відбувся 22 листопада в Празі, Президент України Л. Кучма взяв участь у засіданні Комісії Україна-НАТО на найвищому рівні. Під час цього засідання було схвалено «План дій Україна-НАТО» та щорічний «Цільовий план дій Україна-НАТО на 2003 рік». План дій чітко визначив стратегічні й середньострокові цілі і пріоритети України для досягнення повної інтеграції у євроатлантичні структури безпеки. У ході саміту глав держав та урядів НАТО в Празі були визначені стратегічні рамки для співробітництва між Україною та НАТО,

відповідно до Хартії про особливе партнерство. Було розроблено річний цільовий план, який включав конкретні заходи, як внутрішнього характеру, так і двосторонніх у рамках Україна-НАТО, з метою досягнення всіх визначених цілей, передбачених у Плані дій [45].

11 січня Указом Президента України Л. Кучми було створено Центр з питань євроатлантичної інтеграції України. Його головною метою було забезпечення проведення єдиної державної політики з євроатлантичної інтеграції, опрацювання проектів програм для поглиблення євроатлантичного вектора цієї політики та організація їх виконання [45].

30 січня було затверджено Указом Президента України Положення про Державну Раду з питань європейської і євроатлантичної інтеграції. А 12 лютого Указом Президента України було затверджено Положення про Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції [45].

2004 рік.

На початку 2004 року була реалізована наукова програма НАТО під назвою «Безпека через науку». Для України НАТО виділили більше 1,5 мільйонів євро на проведення 46 наукових проектів [45].

10 лютого відбулося засідання Політичного комітету НАТО з Україною, під час якого обговорювався проект Цільового плану Україна-НАТО на 2004 рік [45].

17 березня Верховна Рада України затвердила ратифікацію Меморандуму про взаєморозуміння, що стосується надання підтримки операціям НАТО з боку України, який був підписаний 9 липня 2002 року. Цей меморандум став основою для планування Україною операцій та навчань з НАТО [45].

29-30 квітня делегація відомих жінок України, на чолі з Міністром України у справах дітей, сім'ї та молоді В. Довженко, відвідала штаб-квартиру НАТО в Брюсселі та штаб Верховного головнокомандування об'єднаних збройних сил НАТО в Європі у м. Монс [45].

18 травня в штаб-квартиру Альянсу прибув Прем'єр-міністр України В. Янукович [45].

З 24 по 27 травня делегація Парламентської асамблеї НАТО, на чолі з Головою Дугласом Беройтером, відвідала Україну за запрошенням Голови Верховної Ради України В. Литвина. Під час візиту проводилися зустрічі з Президентом України Л. Кучмою та іншими вищими посадовими особами уряду України. Обговорювалися питання стану та перспектив розвитку відносин між Україною та НАТО в контексті Стамбульського саміту НАТО в Туреччині [45].

7 червня під час неформальних консультацій на високому рівні між Україною і НАТО у Варшаві був підписаний Меморандум про взаєморозуміння щодо використання стратегічної транспортної авіації України в операціях та навчаннях НАТО [45].

22 червня Президентом України було ухвалено Указ, яким затверджено Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року. Цей документ є основою для розробки планів реформування оборонної сфери країни на середньо- та довгострокову перспективу. У процесі його розробки враховувались результати спільної роботи фахівців України та НАТО [45].

3 серпня була укладена Адміністративна Угода між Міністерством оборони України та Штабом Верховного Головнокомандувача Об'єднаних Збройних Сил НАТО щодо трансформації. Ця угода стосувалась створення, фінансування та підтримки Бюро військової документації Україна-НАТО [45].

18 листопада було ухвалено Закон України «Про організацію оборонного планування в Україні», який враховує підходи країн-членів НАТО до правових засад системи оборони. Закон передбачає основні функції, завдання, провадження та відповідальність органів державної влади і органів військового управління у сфері розвитку воєнної організації держави [45].

2.4 Сподівання Віктора Ющенка та невдача в Бухаресті.

Відносини України з НАТО та її намір вступити до Альянсу дійсно стали офіційним бажанням за часів президентства Віктора Ющенка. Проте, були опозиційні сили та політичні групи, які чинили опір цьому курсу. В ініціативу проведення референдуму щодо вибору між НАТО та ЄС з одного боку, або Єдиним економічним простором з росією з іншого, включилась партія СДПУ(о) та її лідер Віктор Медведчук. Ця тема була активно розголошена на протязі кількох років.

Крім того, політична партія Наталі Вітренко «Прогресивні соціалісти» виступала проти вступу до НАТО та активно мобілізувала громадську думку проти «натівського чобота». В одній з акцій було заблоковано дороги, включаючи події в Криму під час навчань «Сі Бріз-2007».

Ця пропаганда як була спонсорована росією відіграла свою роль. Опитування Фонду «Демократичні ініціативи» у 2007 році показало, що лише 19,2% населення підтримувало вступ до НАТО, тоді як 55% були проти. Проте, Віктор Ющенко не збирався відмовлятися від своєї мети.

Саміт НАТО в Бухаресті у 2008 році не приніс успіху для України. Замість отримання Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ), який мав розпочати процедуру вступу до Альянсу, Україна та Грузія отримали лише обіцянку, що «двері відкриті». Згідно з опублікованими секретними документами дипломатичної переписки США на сайті «Wiki», Німеччина та Франція виступали проти надання ПДЧ Україні та Грузії, оскільки вони не бажали спровокувати росію та загнати її в «глухий кут» [5].

Хронологія подій

2005 рік.

26 вересня в Брюсселі проведено перший раунд консультацій Україна-НАТО високого рівня. Цей раунд спрямовувався на перевірку відповідності України основним вимогам, які ставляться до країни-кандидата на членство в НАТО [45].

18-20 жовтня на запрошення Президента України Віктора Ющенка до України прибула делегація Північноатлантичної Ради НАТО (ПАР) під керівництвом Генерального секретаря НАТО Яапа де Хооп Шеффера. В рамках цього візиту відбулися засідання Комісії Україна-НАТО на рівні послів у МЗС, а також спільна зустріч ПАР-РНБОУ за участю Міністрів закордонних справ і оборони України [45].

23-24 жовтня в Вільнюсі відбулися консультації Україна-НАТО на рівні міністрів оборони, на яких обговорювався прогрес у проведенні реформи збройних сил та сектору безпеки [45].

23 листопада в штаб-квартирі НАТО було підписано Імплементативну угоду між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з питань матеріально-технічного забезпечення і постачань (NAMSO) щодо утилізації зенітно-ракетних комплексів, легкої зброї, стрілецької зброї та боєприпасів [45].

8 грудня в штаб-квартирі НАТО відбулося засідання Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів закордонних справ, під час якого було схвалено спільну заяву і внесено до підсумкового засідання Північноатлантичної Ради положення про підтвердження відкритості «дверей НАТО» для України та можливості залучення України до Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ) [45].

27 грудня Президент України підписав Указ, згідно з яким набрало чинності рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 листопада 2005 року «Про невідкладні заходи щодо дальшого розвитку відносин України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО)»[45].

2006 рік

15 лютого у місті Хмельницькому, за фінансовою підтримкою Тростового фонду НАТО/ПЗМ, було відкрито Центр соціальної адаптації військовослужбовців. Цей проект реалізується за участю Нідерландів і мав тривати протягом трьох років. В рамках проекту передбачалось залучення 429

тисяч євро щорічно для перепідготовки 200 військовослужбовців. Вартість перепідготовки однієї особи в рамках цього проекту становить від 700 до 800 євро [45].

27 березня Генеральний секретар НАТО Я. Схеффер висловив свою позицію щодо проведення парламентських виборів в Україні. Він привітав оцінки місії спостерігачів ОБСЄ, які характеризували вибори як вільні, чесні та сприяють зміцненню демократії в Україні [45].

7 квітня Указом Президента України № 295/2006 був затверджений Цільовий план Україна-НАТО в рамках Плану дій Україна-НАТО на 2006 рік. Президент доручив Державному комітету телебачення та радіомовлення України, за участю Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України та Міністерства закордонних справ України, забезпечити регулярне інформування громадськості про прогрес і результати виконання заходів, передбачених Цільовим планом [45].

14 вересня Прем'єр-міністром України В. Януковичем було запропоновано на засіданні Комісії Україна-НАТО тимчасово відкласти питання про перехід відносин Україна-НАТО на рівень Плану дій стосовно членства, залежно від широкої підтримки суспільства. Після цього засідання у штаб-квартирі НАТО було підтверджено важливість та цінність особливого партнерства та практичної співпраці між Україною та НАТО, включаючи спільні операції. Держави-члени НАТО підтримали деполітизацію відносин Україна-НАТО та визнали зв'язок між швидкістю прогресу України до НАТО та рівнем громадської підтримки ідеї членства в Альянсі [45].

4 жовтня у місті Сінтра, Португалія, відбулися дводенні Консультації Україна-НАТО на рівні міністрів оборони. Українську делегацію очолив голова оборонного відомства А. Гриценко [45].

У 2006 році розпочалася робота над двома новими проектами в рамках Програми «Безпека через науку» за участю українських вчених. Перший проект спрямований на розвиток нової чутливої технології виявлення біологічних агентів, а другий - на розробку нового покоління матеріалу для

індивідуального захисту. НАТО виділило майже 2 млн. євро на розвиток науки в Україні у 2006 році, з яких 0,5 млн. євро було використано для інформатизації українських університет [45].

2007 рік.

27 квітня Міністр закордонних справ України Арсеній Яценюк взяв участь у засіданні Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів закордонних справ, яке відбулося в Осло. Під час засідання обговорювалися актуальні питання європейської безпеки та співробітництва України з Альянсом. Зокрема, обговорювалася сучасний стан і перспективи реформування оборонного сектору України, співпраця у форматі Інтенсифікованого діалогу та реалізація завдань, визначених щорічними Цільовими планами Україна-НАТО в рамках Плану дій Україна-НАТО [45].

22 жовтня Президент Віктор Ющенко під час відкриття засідання Ради міністрів оборони країн Південно-Східної Європи в Києві підтвердив незмінність курсу України на набуття членства в НАТО та Європейському Союзі. Він закликав європейських партнерів підтримати Україну в її прагненні приєднатися до Плану дій щодо членства. Президент заявив, що українська сторона розглядає саміт Альянсу у Бухаресті в квітні цього року як ключову подію у цьому питанні [45].

7 грудня в Брюсселі відбулося засідання Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів закордонних справ. Українська сторона звернулася до представників країн-членів НАТО з проханням підтримати намір України приєднатися до Плану дій щодо членства під час Бухарестського саміту Альянсу, запланованого на 2-4 квітня 2008 року. Більшість союзників висловила залежність розгляду питання про поглиблення співробітництва з Україною від швидкого формування урядової коаліції в Україні та досягнення консенсусу щодо майбутнього рівня співпраці між Прем'єр-міністром та Президентом України з НАТО [45].

2008 рік.

18 січня Міністр закордонних справ Володимир Огризко передав Генеральному секретарю НАТО Япону Схефферу листа, який містив підписи Президента, Голови Верховної Ради та Прем'єр-міністра України. Лист висловлював спільну позицію України щодо необхідності та готовності приєднатися до Плану дій щодо членства під час саміту НАТО в Бухаресті [45].

29 січня Прем'єр-міністр України Юлія Тимошенко зустрілася з Генеральним секретарем НАТО Япону Схеффером у штаб-квартирі НАТО в Брюсселі. Під час зустрічі обговорювалося двостороннє співробітництво в рамках Інтенсифікованого діалогу Україна-НАТО. Крім того, був переданий лист, який містив прохання розглянути можливість приєднання України до Плану дій щодо членства під час квітневого саміту НАТО в Бухаресті [45].

3 квітня в Бухаресті відбулося засідання Північноатлантичної ради НАТО на рівні глав держав та урядів, під час якого було прийнято Декларацію Бухарестського саміту. Окремий параграф декларації був присвячений зверненню України та Грузії щодо запрошення до Плану дій щодо членства в НАТО. У документі було зазначено, що НАТО вітає євроатлантичні прагнення України та Грузії щодо членства в Альянсі і підтверджує, що обидві країни стануть членами НАТО [45].

Декларація також відзначала внесок України та Грузії до операцій Альянсу і привітала демократичні реформи, які були проведені в цих країнах. Зокрема, вказувалося на очікування проведення вільних і чесних парламентських виборів у Грузії у травні. План дій щодо членства був визначений як наступний крок для України та Грузії на шляху до членства в НАТО [45].

В декларації було зазначено, що Північноатлантична рада підтримує заявки України та Грузії на приєднання до Плану дій щодо членства. Було оголошено про початок інтенсивних контактів з цими країнами на високому політичному рівні з метою вирішення питань, що залишаються, у контексті

їхньої заявки щодо Плану дій щодо членства. Міністри закордонних справ отримали завдання зробити першу оцінку прогресу на засіданні у грудні 2008 року та мали повноваження прийняти рішення [45].

16 червня в м. Київ відбулося засідання Комісії Україна-НАТО на високому рівні у контексті Інтенсифікованого діалогу. Під час засідання Комісія обговорила стан та перспективи відносин і співробітництва між НАТО та Україною, зокрема в рамках рішень, ухвалених на Бухарестському саміті, включаючи заявку України щодо Плану дій щодо членства [45].

2-3 грудня в Брюсселі відбулося засідання Північноатлантичної Ради (ПАР) на рівні міністрів закордонних справ країн-членів НАТО. У рамках цього засідання також відбулося засідання Комісії Україна-НАТО з участю Міністра закордонних справ України Володимира Огризка. Головним результатом зустрічі стало підтвердження країнами-членами НАТО всіх рішень, що стосувалися України, які були прийняті на Бухарестському саміті.

На засіданні було відзначено прогрес, досягнутий Україною, і висловлено готовність Альянсу сприяти проведенню реформ, необхідних для досягнення членства в НАТО. Комісія Україна-НАТО (КУН) візьме на себе центральну координуючу роль у цьому процесі, і планується посилити її роль через внесення змін до Хартії про особливе партнерство України з НАТО. Також заплановано посилення інформаційного та контактного офісів НАТО в Україні. Для реалізації реформ будуть використовуватись Річні національні програми, які будуть щорічно оцінюватись союзниками [45].

2009 рік.

15 січня в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі під головуванням Генерального секретаря Альянсу Яапа де Хоопа Схеффера відбулося засідання Комісії Україна-НАТО на рівні послів. Це було перше засідання в рамках політичного діалогу між Україною та НАТО у 2009 році. Головною темою засідання були результати зустрічей міністрів закордонних справ, що відбулися у грудні 2008 року [45].

Учасники засідання в цілому позитивно оцінили прогрес, який Україна досягла в рамках Інтенсифікованого діалогу та виконання Плану дій та щорічних цільових планів. Було висловлено побажання подальшого збільшення інтенсивності політичного діалогу та практичного співробітництва. У цьому контексті було зазначено готовність до опрацювання плану консультацій в рамках Комісії Україна-НАТО на 2009 рік.

Під час засідання Глава Міністерства закордонних справ України повідомив про ситуацію щодо постачання російського газу до Європи та позицію України стосовно цього питання на прохання послів держав-членів НАТО [45].

19 червня в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі відбулося засідання Політичного комітету НАТО з Україною, під час якого був презентований проект Річної національної програми (РНП) та відбулося обговорення його з союзниками. Сторона НАТО в цілому позитивно оцінила роботу, проведену Україною [45].

7 серпня Президентом України була затверджена перша Річна національна програма на 2009 рік з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору (НАТО) [45].

21 серпня відповідно до рішення Північноатлантичної Ради (ПАР) НАТО, ухваленого міністрами закордонних справ у грудні 2008 року, була підписана Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО. Ця декларація відображала прогрес, який був досягнутий протягом останніх років у відносинах між Україною та НАТО, а також закріплювала провідну роль Комісії Україна-НАТО (КУН) у реалізації процесу, започаткованого на Бухарестському саміті Альянсу у 2008 році [45].

На засіданні ПАР НАТО на рівні міністрів закордонних справ, яке відбулося 3-4 грудня 2009 року в Брюсселі, була оприлюднена оцінка виконання Україною першої Річної національної програми (РНП), яка в цілому була позитивною. За підсумками засідань ПАР НАТО та КУН були підтверджені тверді зобов'язання союзників щодо майбутнього членства

України в НАТО, а також їх готовність надати максимальну підтримку у продовженні відповідних реформ в нашій країні [45].

2.5 Блокада Віктора Януковича.

За періоду Віктора Януковича, уряд змінив курс відносно НАТО і зблизився з росією. Янукович був президентом України з 2010 по 2014 рік і підтримував політику, спрямовану на позаблоковий статус та віддалення від членства в НАТО.

У 2010 році, відповідно до рішення Януковича, була ліквідована міжвідомча комісія з питань підготовки України до вступу в НАТО, а також національний центр з питань євроатлантичної інтеграції. Це свідчило про зміну офіційної політики України щодо набуття членства в Альянсі.

У тому ж році були підписані Харківські угоди, які передбачали продовження перебування російського Чорноморського флоту в Севастополі на території Криму до 2042 року. Ці угоди також включали умову про зниження ціни на газ, що поставлявся Україні з Росії.

Під час зустрічі з політичними і науковими колами Франції в Парижі Янукович говорив що: «відносини України і НАТО комфортними для обох сторін» і заявляв, що Україна активно підтримує прагматичні відносини з Альянсом, зокрема, шляхом участі в миротворчих місіях та боротьбі з тероризмом.

Проте важливо зауважити, що політична ситуація в Україні зазнала значних змін після 2014 року, включаючи Майдан та події, пов'язані з анексією Криму та конфліктом на сході України. Після цих подій політичний курс України знову спрямувався на набуття членства в НАТО та підтримку євроатлантичної інтеграції.

Хронологія подій

2010 рік

18 березня відбулося чергове засідання робочої групи Україна-НАТО. Зустріч відбулася в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі. Під час засідання було обговорено пріоритети залучення експертів країн НАТО для підтримки

реформування сектору безпеки і оборони України, а також оцінювався стан виконання Програми Спільної робочої групи Україна-НАТО з питань воєнної реформи щодо професійної підготовки цивільного персоналу оборонних структур України [45].

8 квітня помічник Генсека НАТО з політичних питань Д. Бренгельманн здійснив робочий візит в Україну. Під час візиту сторони НАТО пояснили пріоритети нового керівництва України у проведенні загальної політики. Зустріч підтвердила готовність продовжувати діалог у рамках співробітництва Комісії Україна-НАТО та практичну взаємодію, включаючи реалізацію реформ шляхом виконання Річних національних програм. Д. Бренгельманна прийняв Міністр закордонних справ України К. Грищенко [45].

25 травня відбулася зустріч з представниками НАТО в місті Київ. Під час зустрічі підтвердили прагнення продовжувати політичний діалог та взаємовигідну практичну співпрацю. Також були обговорені питання реалізації Україною Річних національних програм на 2010 рік, спрямованих на здійснення широкомасштабних внутрішніх реформ [45].

26 травня відбулося восьме засідання Вищої Спільної робочої групи Україна-НАТО з питань воєнної реформи на високому рівні. Засідання було проведено за участю Заступника Міністра закордонних справ України К. Єлісєєва. Головами засідання були Перший заступник Секретаря РНБОУ С. Гавриш та Заступник Генерального секретаря НАТО І. Шедіві. Головною темою обговорення був поточний стан і майбутні перспективи реалізації проектів, які були ініційовані в рамках роботи Вищої Спільної робочої групи.

19-20 листопада, у новій Стратегічній концепції, яка була прийнята на Лісабонському саміті НАТО, Альянс підтвердив свою готовність і намір продовжувати розвивати партнерство з Україною [45].

2011 рік

1 березня відбулося засідання Комісії Україна-НАТО з пріоритетів відносин Україна-НАТО та підготовки до засідання Комісії на рівні міністрів закордонних справ в штаб-квартирі НАТО у м. Брюссель [45].

13 квітня Президент України В. Янукович підписав Указ № 468/2011, яким затверджено Річну національну програму співробітництва Україна-НАТО на 2011 рік [45].

26 травня в штаб-квартирі НАТО в м. Брюссель відбулося засідання Комісії Україна-НАТО на рівні Комітету з питань політики та партнерства, де обговорювалися заходи, вжиті Україною для боротьби з корупцією та відмиванням незаконно отриманих коштів [45].

27-30 травня постійна делегація Верховної Ради України в Парламентській асамблеї НАТО брала участь у весняній сесії Парламентської асамблеї НАТО, яка проходила у м. Варна, Болгарія [45].

14 червня відбулося засідання Спільної робочої групи Україна-НАТО з оборонно-технічного співробітництва в м. Києві, де обговорювалися актуальні питання співробітництва Україна-НАТО в оборонно-технічній сфері в рамках реалізації заходів Річної національної програми співробітництва Україна-НАТО на 2011 рік [45].

22 червня відбулося засідання Комітету НАТО з питань політики та партнерства з Україною в штаб-квартирі НАТО у м. Брюссель, під час якого обговорювалася Стратегія зовнішньої політики України [45].

23 червня відбулося засідання Комісії Україна-НАТО для обговорення ходу реалізації зовнішньополітичних пріоритетів України та відносин між Україною і Альянсом в штаб-квартирі НАТО у м. Брюссель [45].

18 липня в штаб-квартирі НАТО у м. Брюссель відбулася зустріч Міністра закордонних справ України К. Грищенка та Генерального секретаря НАТО А. Расмуссена [45].

19-20 липня Верховний Головнокомандувач Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі Дж. Ставрідіс відвідав Україну [45].

26 липня відбулося засідання Комісії Україна-НАТО, присвячене питанню придністровського врегулювання, у штаб-квартирі НАТО у м. Брюссель [45].

8 вересня Помічник Генерального секретаря НАТО з питань політики та безпеки Д. Бренгельманн відвідав Україну. Під час візиту він зустрівся з представниками АПУ, КМУ, ВРУ, МЗС та МО України [45].

21 вересня була підписана угода між КМУ та Організацією НАТО. Це підписання угоди започаткувало другий етап реалізації проекту Тростового фонду НАТО/ПЗМ щодо утилізації легких озброєнь та звичайних боєприпасів в Україні [45].

12-13 жовтня відбувся черговий раунд Експертних консультацій Україна-НАТО з питань кіберзахисту у місті Ялта. Під час цих консультацій відбувся обмін досвідом та відпрацювання первинних рекомендацій щодо поліпшення системи захисту національного інформаційного простору від кіберзагроз, а також з оптимізації національного законодавства [45].

1 грудня делегація України на чолі з заступником Міністра оборони України - керівником апарату взяла участь у засіданні робочої групи Україна-НАТО. В ході засідання обговорили стан та перспективи розвитку співробітництва Україна-НАТО в оборонно-технічній сфері з урахуванням багатонаціональних підходів до реалізації проектів [45].

2012 рік.

21 травня Президент України В. Янукович брав участь у засіданні Північноатлантичної ради на рівні глав держав та урядів, яке відбулося в рамках Чиказького саміту НАТО. На засіданні присутні були також представники інших країн Міжнародних сил сприяння безпеці (МССБ) в Афганістані [45].

В період з 25 по 28 травня члени Постійної делегації Верховної Ради України в Парламентській асамблеї НАТО брали участь у роботі Весняної сесії ПА НАТО, яка відбулася у місті Таллінн, Естонія [45].

2-5 липня в Україні, зокрема у містах Харків і Київ, відбувся офіційний візит делегації Парламентської асамблеї НАТО на чолі з її Президентом К. Ламерсом. Під час візиту делегація зустрілася з Прем'єр-міністром України М.

Азаровим, Головою Верховної Ради України В. Литвином та Міністром закордонних справ України К. Грищенком [45].

13 вересня відбулося засідання Комісії Україна-НАТО на рівні Комітету з питань політики та партнерства, на якому обговорювалися питання, пов'язані з перебуванням Чорноморського флоту РФ на території України. Засідання відбулося у штаб-квартирі НАТО у місті Брюссель [45].

25 вересня під сесії Генеральної Асамблеї ООН в Америці відбулася зустріч Президента України В. Януковича з Генеральним секретарем НАТО А. Расмуссеном [45].

8 листопада відбулося засідання Спільної робочої групи з питань науки та охорони довкілля у місті Харків. Під час засідання обговорювалися стан та перспективи співробітництва між НАТО та Україною в галузі науки та охорони довкілля. Також розглядалися нові пріоритети для Програми НАТО «Наука заради миру і безпеки» у контексті реформування Альянсу та перспективи залучення ресурсів цієї програми для реалізації нових проектів з Україною [45].

2013 рік.

12 червня був підписаний Указ Президента України № 328/2013 «Про річні національні програми співробітництва Україна-НАТО». Цим Указом були введені нормативні зміни у сфері практичного співробітництва з НАТО відповідно до сучасного формату відносин України з Альянсом. Він передбачав нову структуру річних національних програм та порядок їх затвердження [45].

5 липня було затверджено Річну національну програму співробітництва Україна-НАТО на 2013 рік Указом Президента України № 371/2013. 7 серпня була підписана Технічна угода щодо спільної участі українського національного персоналу та контингенту Збройних сил Італії в операції Міжнародних сил сприяння безпеці в Афганістані. Згідно з угодою, український персонал приєднався до італійського контингенту в провінції Герат у складі МССБ [45].

18-19 вересня відбувся робочий візит Міністра екології та природних ресурсів України О. Проскура до штаб-квартири НАТО. Під час візиту була підписана Імплементативна угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО щодо перепоховання радіоактивних відходів, утворених внаслідок військових програм колишнього СРСР в Україні. 24 вересня відбулася зустріч Президента України В. Януковича з Генеральним секретарем НАТО А. Расмуссеном в рамках 68-ї сесії ГА ООН в Нью-Йорку. На зустрічі обговорювалися питання оборонної реформи в Україні та підготовки до Саміту Україна-НАТО, запланованого на 2014 рік. Президент підкреслив, що Україна чітко виконує всі свої зобов'язання у контексті співпраці з НАТО [45].

24 вересня 2013 року до 2 січня 2014 року фрегат ВМС ЗС України «Гетьман Сагайдачний» разом з гелікоптером Ка-27 та групою спеціального призначення брав участь в антипіратській операції НАТО під назвою «Океанський щит» поблизу узбережжя Сомалі, у районі Аденської затоки. Метою операції було забезпечення безпеки суден та боротьба з піратством у цьому регіоні [45].

4 жовтня відбулося засідання Комісії Україна-НАТО на рівні заступників постійних представників в штаб-квартирі НАТО у місті Брюссель. Засідання було присвячене обговоренню актуальних питань врегулювання заморожених конфліктів на просторі Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). НАТО підтвердила свою підтримку та високу оцінку зусиллям України, спрямованим на врегулювання «заморожених» конфліктів, зокрема в рамках головування України в ОБСЄ у 2013 році [45].

10 жовтня відбулося засідання Комісії Україна-НАТО на рівні Комітету НАТО з політики та партнерства з проблематики нерозповсюдження зброї масового знищення. В ході засідання була висвітлена позиція України щодо ролі контролю над озброєннями в контексті забезпечення європейської архітектури безпеки [45].

11-14 жовтня члени делегації ВРУ в Парламентській асамблеї НАТО взяли участь в Осінній сесії Парламентської асамблеї НАТО, яка відбулася в місті Дубровнік, Хорватія [45].

З 13 жовтня по 13 листопада Військово-Морські Сили Збройних Сил України брали участь в операції НАТО під назвою «Активні зусилля» в Середземному морі. У рамках цієї операції був задіяний корвет «Тернопіль» [45].

З 28 жовтня по 9 листопада 2013 року рота морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України взяла участь у сертифікаційних навчаннях Сил реагування НАТО під назвою «Стедфаст Джаз». Ці навчання відбулися у Польщі, в акваторії Балтійського моря [45].

12 листопада відбулося засідання Ради Євроатлантичного партнерства на рівні послів з участю Постійного представника України при міжнародних організаціях у Відні. Під час засідання обговорювалися різні питання, включаючи попередні результати Українського головування в ОБСЄ. Засідання відбулося в штаб-квартирі НАТО у місті Брюссель [45].

11 грудня відбувалося засідання групи Україна-НАТО з питань воєнних реформ у штаб-квартирі НАТО у місті Брюссель. Під час засідання було розглянуто стан реформ у секторі безпеки і оборони України, оцінено результати реалізації проектів і програм, а також визначено пріоритети співробітництва з метою імплементації відповідних аспектів Річної національної програми на 2013 рік. Обидві сторони підтвердили свою зацікавленість у продовженні конструктивного партнерства у сфері безпеки і оборони, яке сприяє зміцненню стабільності і безпеки в європейському регіоні [45].

18 грудня відбулося засідання Комісії Україна-НАТО у штаб-квартирі НАТО у місті Брюссель, присвячене обговоренню результатів виконання завдань співробітництва Україна-НАТО в 2012 році. Представники країн Альянсу дали позитивну оцінку взаємовигідному практичному співробітництву та політичному діалогу між Україною і НАТО [45].

Висновки до другого розділу

Відносини між Україною та НАТО мають довгу історію, яка проходила через різні етапи та трансформації. Починаючи з програми «Партнерство заради миру» у 1991 році, коли Україна вступила до Партнерства заради миру НАТО, відносини поступово розвивалися. У 1997 році було створено Раду партнерства Євроатлантичного партнерства, що відкрило шлях для ще глибшого співробітництва.

Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО, укладена в 1997 році, відіграла важливу роль у зміцненні співробітництва. Вона стала ключовим документом, що закріплює основні принципи співпраці між Україною та НАТО та сприяла інтенсифікації діалогу.

Сучасна архітектура загальноєвропейської безпеки та стабільності передбачає важливу роль співпраці між Україною та НАТО. Україна активно співпрацює з альянсом в політичних, військових, військово-технічних і інших сферах. Ця співпраця набуває все більш практичного та ефективного характеру, адаптуючись до внутрішніх та зовнішніх умов і викликів[44].

РОЗДІЛ 3. Підтримка НАТО в російсько-українській війні 2014-2023рр.

3.1 Підтримка України під час проведення АТО\ООС.

Північноатлантичний альянс (НАТО) посилив свою підтримку для розбудови безпекових спроможностей України в контексті російсько-українського конфлікту. З моменту початку цієї кризи, НАТО послідовно підтримувала суверенітет та територіальну цілісність України в рамках міжнародно визнаних кордонів.

Держави-члени альянсу не визнали і не визнають незаконну анексію Криму росією і засуджують дії росії, спрямовані на дестабілізацію ситуації на сході України шляхом військового втручання та підтримки бойовиків.

На самітах НАТО, зокрема на Уельському саміті 2014 року та Варшавському саміті 2016 року, були прийняті безпрецедентні рішення щодо надання допомоги Україні. Було засновано п'ять нових цільових фондів, що надають допомогу в критично важливих напрямках, а саме таких, як управління, контроль, комп'ютеризація, кібернетична безпека, логістика і стандартизація, перепідготовка та медична реабілітація. Крім того, на прохання України, було створено шостий цільовий фонд, спрямований на боротьбу з саморобними вибуховими пристроями та утилізацію вибухонебезпечних предметів.

Ці кроки свідчать про підтримку НАТО України і намір спільноти держав-членів альянсу підтримувати Україну в укріпленні своєї безпеки та обороноздатності.

НАТО надає стратегічні консультації та практичну підтримку Україні в галузі реформування оборонного сектору. Це охоплює експертну допомогу, поради та рекомендації з розробки та впровадження стратегій та політик, спрямованих на покращення ефективності, прозорості та демократичного контролю над сектором безпеки та оборони. НАТО також надає практичну допомогу в реалізації цих реформ через навчання, підготовку кадрів, вдосконалення управлінських процесів та розвиток професійних навичок.

Метою є забезпечення сучасного, ефективного та демократичного сектору безпеки та оборони в Україні, що відповідає стандартам НАТО та забезпечує національну безпеку та стабільність.

КПД (Конкретний План Дій) спрямований на зміцнення і розширення підтримки України з боку НАТО. Цей план включає адаптовані до конкретних потреб заходи з розбудови сил, засобів та можливостей в секторі безпеки та оборони. Основна мета КПД полягає у підвищенні ефективності, готовності та стійкості українських силових структур, щоб забезпечити їх здатність ефективно реагувати на поточні та потенційні безпекові загрози. Це включає підтримку у розвитку військової інфраструктури, підвищення бойової готовності, надання консультативної підтримки та спільних навчань..

Ці заходи демонструють зобов'язання НАТО продовжувати активну підтримку України в укріпленні її обороноздатності та підготовці оборонного сектору до ефективного реагування на сучасні загрози [37].

На Брюсельському саміті 2018 року глави держав і урядів країн-членів НАТО відзначили прогрес, досягнутий в запровадженні Комплексної програми допомоги та визнали її роль у поліпшенні оборонних спроможностей України і підвищенні оперативної сумісності.

НАТО та держави-члени підтвердили свою відданість подальшій допомозі Україні у реформуванні національних структур безпеки і оборони відповідно до розкладу реформ, зокрема, в рамках Комплексної програми допомоги. Це спрямовано на забезпечення більш ефективного забезпечення власного захисту України.

Глави держав підтвердили свою підтримку України у зміцненні стійкості до гібридних загроз. Вони висловили готовність співпрацювати в рамках Платформи НАТО-Україна з протидії гібридним загрозам. Ця співпраця має на меті розробку та впровадження ефективних заходів для протидії різноманітним гібридним загрозам, які можуть впливати на безпеку та стабільність України. Це включає спільне обговорення, обмін інформацією

та координацію дій для попередження, виявлення та протидії гібридним загрозам у всіх їх аспектах.

Програми НАТО та їх цілі щодо підтримки України (КПД)

включають:

- Розвиток етичності, мета полягає в тому, щоб надати допомогу Україні у підвищенні рівня етичності в галузі оборони та сектору безпеки; забезпечити індивідуальну підтримку, спрямовану на досягнення стійких результатів у реформуванні системи належного управління та запобіганні корупції.
- Підвищення якості військової освіти, ціль якого є: поліпшення системи професійної військової освіти та навчання шляхом допомоги у формуванні нового офіцерського та сержантського корпусу відповідно до стандартів НАТО.
- Професійний розвиток ціль якого є: підтримка українського уряду у реалізації політики євроатлантичної інтеграції шляхом поліпшення професійного розвитку державних службовців.
- Перекваліфікація та соціальна адаптація військових, ціль якого: сприяти процесу цивільного працевлаштування звільнених військовослужбовців шляхом надання можливості отримання додаткової професійної кваліфікації, відповідної вимогам цивільного ринку праці.
- Психологічна реабілітація для колишніх учасників АТО/ООС, ціль якого: сприяння реінтеграції колишніх учасників АТО/ООС в цивільне життя шляхом визначення особливостей їх посттравматичної поведінки та розвитку стійкої системи психологічної реабілітації. Мета полягає в запобіганні та подоланні наслідків посттравматичного синдрому.
- Стратегічні комунікації, ціль якого є: розвиток потенціалу стратегічних комунікацій для забезпечення ефективних та прозорих урядових комунікацій в Україні з особливим акцентом на сектор безпеки та оборони. Це включає консультативну допомогу НАТО, тренування, обмін досвідом та предметне експертне співробітництво.

- Реформування сектору оборони та безпеки, ціль якого є: сприяння реформуванню сектору оборони та безпеки в нашій державі з особливим акцентом на забезпечення цивільного демократичного контролю.
- Кіберзахист ціль якого є: надання допомоги Україні у створенні Команди реагування на інциденти в галузі кібербезпеки (CSIRT) та розвитку оборонних технічних можливостей для протидії кіберзагрозам.
- Система переходу з військової кар'єри на цивільну, ціль якого є: надання допомоги у розробці методики, перепідготовки та соціальної адаптації військовослужбовців як складової системи менеджменту персоналу Збройних сил України та інших силових відомств. Мета полягає у зміцненні миру шляхом розвитку демократії, належного управління та захисту прав людини.
- Медична реабілітація, мета цього якого є завдання полягає у розвитку системи фізичної реабілітації в Україні, щоб забезпечити якісні та надійні послуги діючим та звільненим військовослужбовцям, а також цивільному персоналу сектору безпеки та оборони. Основна ціль полягає в наданні допомоги у невідкладних послугах реабілітації та протезування за межами країни, а також забезпеченні доступу до професійної спортивної реабілітації. Це спрямовано на покращення якості життя військовослужбовців та персоналу безпеки та оборони, які зазнали поранень чи інвалідності під час виконання своїх обов'язків.
- Протидія саморобним вибуховим пристроям і знешкодження вибухонебезпечних предметів, ціль якого є: зміцнення координації у реалізації потенціалу знешкодження вибухонебезпечних предметів та протидії саморобним вибуховим пристроям. Це включає розробку доктринальних та концептуальних положень, розвиток організаційних структур, навчання та забезпечення матеріально-технічними ресурсами.
- Знищення застарілих боєприпасів, легкої та стрілецької зброї, ціль: надання допомоги Україні виконати свої зобов'язання згідно з Оттавською конвенцією щодо знешкодження протипіхотних мін, а також допомога у

безпечному знищенні застарілих і надлишкових запасів зброї та боєприпасів. Мета полягає в забезпеченні безпеки і зменшенні ризику, пов'язаного з незнешкодженими вибуховими матеріалами та застарілою зброєю.

Зазначені заходи спрямовані на розвиток оборонного сектору України, забезпечення безпеки та захисту населення, а також виконання міжнародних зобов'язань та стандартів у сфері безпеки й оборони [2].

3.2 Підтримка України після повномасштабного вторгнення.

З певною долею умовності можна поділити усі держави – партнерів України у її спротиву російській агресії, у тому числі й членів НАТО, на дві частини: прихильників «партії миру» та «партії справедливості». Другу групу, яку очолюють два могутніх лідери – США та Велика Британія, є підстави з певними застереженнями вважати навіть союзниками України. У числі даних держав найбільш гостро, з повними на те підставами, сприймається безпосередня російська загроза не лише існуванню України, але й країнам Східної Європи (з деякими виключеннями) та Балтії. Адже ці країни переживали радянські збройні інтервенції й прагнуть уникнути їхнього повторення москвою в майбутньому. Дане коло країн об'єднує з лідерами «партії справедливості» усвідомлення того, що ставкою у російсько-українській війні є не тільки доля України, а європейська й світова безпека в цілому. Якщо путіну не нанести поразку в Україні, його геополітичні апетити миттєво розширяться до кордонів російської імперії [26].

Натомість «партія миру», на чолі з лідерами ЄС – Німеччиною, Францією, Італією та ін. – стурбована насамперед тим, що мета «партії справедливості» – продовження війни до перемоги України, пов'язана з ризиком ескалації аж до ракетно-ядерної, залучення країн НАТО у війну, проте на даний момент ці сигнали стають слабшими. Багаті країни Євросоюзу найбільш страждають від економічних санкцій проти росії, перспективи відміни яких уявляються дуже віддаленими. Щоб приглушити звинувачення у політиці умиротворення путіна, показати на чиєму вони боці, лідери ЄС погодилися на надання Україні статусу кандидата в члени

Євросоюзу. Безумовно, це для них знаковий вчинок. Але він не отримає розвитку у разі ненадання провідними європейськими потугами своєчасної масштабної допомоги Україні у війні. Нинішня війна в Україні показує європейцям сьогодні: щоб мати мир обидві сторони мають віддавати перевагу миру перед війною. Щоб потенційний агресор мав заплатити надвисоку ціну за загарбницькі дії. Це й називається стримуванням. Якщо Європа хоче жити в мирі, вона повинна нарешті побудувати сильну зовнішню політику та спільну оборону.

Здавалося, що після абсолютно безглузлого за стратегією та самогубного для російських національних інтересів нападу кремля на Україну, мали б припинитися спроби вимірювати путіна в категоріях «реальний політик» та відбутися визнання його божевільним геополітиком (не тільки тому, що геополітика як така є божевіллям у глобалізованому світі). Але політичний реалізм, без вагань відмовляючись від наріжного для нього визначення «балансу сил», безоглядно пропонує раціоналізувати ірраціональну поведінку опонента, «зрозуміти побоювання російського керівництва». Відсутністю реалізму диктується логіка поведінки «не спровокувати війну росії проти Заходу», тим більш запобігти обміну ракетно-ядерними ударами. Треба брати до уваги, що у картині світу путіна немає обмежень тому, до чого він має вдатися, незалежно від поведінки його опонентів. Залишається сподіватися, що рятуючи свої життя путінське оточення, у разі наказу розпочати ядерну війну, спровадить його «до раю» одноосібно, віддавши перевагу збереженню цього недосконалого бездуховного світу для себе ще на деякий час. путіна неможливо спровокувати, він самотужки успішно це робить, що довів нападом на Україну без будь-якого приводу для росії, окрім власного хибного псевдо історично-філософського симулятора. Намагатися умиротворити путіна – це завдання для психіатрів, а не політиків. Тільки холодний душ внаслідок воєнної поразки здатний привести росію до тями.

Політика НАТО під час російсько-української війни, з усіма її кричущими суперечностями, найкращим чином стала зрозуміла з виступу генсека Єнса Столтенберга у Гельсінкі 12 червня 2022 р.: «Зараз відбувається жорстока війна росії проти мирного сусіда України. НАТО не є частиною цієї війни. У відповідь на війну НАТО має фундаментальні завдання. Надати підтримку нашому близькому партнеру Україні, щоб вона відстоювала своє право на самооборону, закріплене в Статуті ООН. Ми робимо це фактично протягом багатьох років». Але, треба визнати, у розмірах, які аж ніяк не допомогли Україні створити за 8 років війни потенціал стримування росії, який був би здатен зупинити її масоване вторгнення взимку 2022 р. «Після вторгнення ми значно посилили нашу підтримку України, – продовжив Столтенберг, – військовою, економічною та гуманітарною допомогою. Наша мета – забезпечити перевагу України як суверенної та демократичної держави в Європі».

Проте аналіз свідчить, що тут генсек, м'яко кажучи, допустив деякі неточності. Тому що як у попередні роки, так і після повномасштабної навали допомогу надавав не союз як спільна військово-політична структура, а окремі держави-члени. Основним досягненням Брюсселю слід вважати те, що він не заборонив їм цього робити. Це стає очевидним, якщо зважити на друге завдання НАТО у формулюванні Столтенберга – «не допустити ескалації війни». Головна відповідальність НАТО – захистити «свої» народи. Тому ми посилюємо нашу оборону, особливо на сході Альянсу, на суші, на морі та в повітрі. Це стримування – не для того, щоб провокувати, а щоб запобігти конфлікту, зберегти мир. Амбіції путіна виходять за межі України. Так звані «договори про безпеку», які він представив НАТО та США у грудні минулого року, висувають вимоги не лише до України, а й до НАТО – утримуватися від будь-якого подальшого розширення та вивести війська та інфраструктуру НАТО з країн, які приєдналися до Альянсу після 1997 року, поділивши НАТО на членів першого та другого класу. Це вимоги повної ревізії європейського безпекового порядку. Засвідчивши, що апетити путіна стосуються більш

широкого ареалу ніж Україна, Москва прямим чином загрожує країнам - членам, які Брюссель готовий захищати усіма належними засобами. Водночас, констатує, що війна в Європі йде повним ходом, бо Україну за будь-яких розкладів не можна усунути з континенту, логічним було б для Генсека визнати невід'ємність натівської безпеки від української перемоги над агресором. Але політичний керівник Альянсу замість цього висуває тезу про дві війни – російсько-українську, у якій НАТО не воює та вступати до неї за жодного перебігу подій не збирається. Друга війна, яку прагне попередити Альянс, виглядає неминучою за відмови від визнання своєю війни першої. Не спрацьовують навіть властиві військовим будь-якого рівня міркування: ворога треба стримувати подалі від власних, а якщо можливо – чужими, спільними, але не виключно власними силами.

Це вказує на важливість і широкий обсяг підтримки, наданої Україні союзниками та партнерами у складі НАТО під час конфлікту з Росією. Отримання допомоги від країн-членів НАТО свідчить про міжнародну солідарність і підтримку в боротьбі України з агресією.

Згідно з звітом генерального секретаря НАТО, США виступають найбільшим донором допомоги Україні, що відображає активну позицію Сполучених Штатів у сприянні безпеці та стабільності в Україні. Також зазначено, що держави Європи та Канада спільно надали понад половину загального обсягу допомоги. Це свідчить про важливість та зобов'язання європейських країн щодо підтримки України у складних часах.

Також варто відзначити, що звіт вказує на прийняття європейськими членами НАТО понад п'ять мільйонів біженців з України. Це свідчить про готовність та спроможність країн-членів Альянсу приймати та надавати притулок людям, які перебувають у складних гуманітарних ситуаціях.

Загалом, ці дані підкреслюють значимість міжнародної співпраці та солідарності у вирішенні кризових ситуацій та підтримці держави, що потерпає [24].

Висновки до третього розділу

НАТО засуджує найбільш рішучим чином жорстоку і неспровоковану загарбницьку війну росії проти України – незалежної, мирної і демократичної країни, близького партнера Альянсу. НАТО, так і держави–члени Альянсу продовжують надавати Україні допомогу на безпрецедентному рівні з метою гарантування її основоположного права на самооборону.

РОЗДІЛ 4. Перспективи членства України в НАТО

4.1. Переваги членства в НАТО.

Перевагою членства в Альянсі є процес внутрішньої адаптації та модернізації, який є важливим для забезпечення його ефективності і готовності відповідати на сучасні загрози та виклики. Він включає кілька вимірів, від політичних до військових, які спрямовані на зміцнення Альянсу і його здатності до операцій.

У політичному плані, внутрішня адаптація передбачає розвиток ширшого підходу до безпеки і посилення політичного компонента НАТО. Це означає, що Альянс пристосовує свої внутрішні процедури для розв'язання нових політичних завдань і розширює свою роль у забезпеченні стабільності та безпеки.

У військовій сфері, внутрішня адаптація може включати реорганізацію та скорочення військово-повітряних, сухопутних та військово-морських сил на рівень приблизно тридцять-сорок відсотків. Це здійснюється з метою ефективнішого використання ресурсів і адаптації до нових загроз. Також передбачається зниження чисельності розгорнутих сил у передових районах та значне скорочення ядерних сил майже на 80%. Удосконалюється також структура військового командування НАТО з метою створення простої багатонаціональної структури, яка здатна виконувати всі функції та завдання Альянсу під політичним керівництвом Північноатлантичної ради.

Під час внутрішньої адаптації, Альянс керується необхідністю забезпечення боєздатності своїх сил і збереження трансатлантичного зв'язку. Окрім цього, Альянс прагне допомогти європейським країнам взяти на себе більшу відповідальність за колективну оборону та інші функції Альянсу шляхом формування Європейської системи безпеки та оборони в рамках НАТО. Крім того, внутрішня адаптація спрямована на забезпечення Альянсу можливостями для виконання нових завдань.

Основними складовими цього процесу є модернізація та адаптація структури військового командування НАТО і втілення в життя концепції

Багатонаціональних загальновійськових оперативно-тактичних груп (БЗОТГ). Ці кроки спрямовані на забезпечення більшої координації, спільності та ефективності дій між країнами-членами Альянсу у військовій сфері.

Внутрішня адаптація та модернізація Альянсу є важливими кроками для зміцнення та підтримки колективної безпеки в рамках НАТО і готовності відповідати на нові виклики та загрози.

4.2 Перспективи вступу України до НАТО

На Мадридській зустрічі в липні 1997 року, глави держав і урядів країн НАТО ухвалили рішення про подальші кроки у процесі адаптації Альянсу. У грудні 1997 року були впроваджені нові основні параметри структури військового командування.

НАТО здійснює зовнішню і внутрішню адаптацію, а також виконує нові завдання у сфері підтримання миру та управління кризовими ситуаціями, вони вимагають кардинальних змін у його структурі. Ця потреба збігається з можливістю побудувати нові структури безпеки в Європі, засновані на співпраці, які зможуть впоратися з проблемами майбутнього століття. Таким чином, Альянс формує менші, але більш гнучкі та мобільні сили, одночасно вдосконалюючи свою багатонаціональну командну структуру і зміцнюючи роль європейської ланки трансатлантичного партнерства у сфері безпеки. Це сприяє більш послідовній і ефективній участі європейських країн-учасниць у здійсненні заходів та завдань Альянсу.

Вересень 2022 року - Україна подала офіційну заявку на вступ до НАТО. Президент Зеленський заявив, що фактично Україна вже є частиною Альянсу, і залишилося лише оформити це де-юре.

Новообраний президент Чехії, який раніше був генералом НАТО, висловив думку, що Україну слід прийняти до Альянсу безпосередньо після завершення поточної війни. Він вважає, що Збройні сили України морально та практично готові до цього.

Голова МЗС України Дмитро Кулеба заявив, що питання про отримання «Плану дій для членства» (ПДЧ) вже не стоїть. Наразі це питання залежить лише від політичного рішення з боку членів Альянсу.

Дійсно, Україна зробила значний прогрес у впровадженні стандартів НАТО перед повномасштабною агресією Росії. За оцінками експертів центру «Нова Європа», Україна досягла близько 19% виконання цих стандартів за рік до конфлікту. Це позитивний показник, особливо порівняно з країнами, які приєдналися до НАТО раніше. Наприклад, Чорногорія до 2021 року впровадила лише 22% угод зі стандартизації НАТО після вступу у 2017 році.

Також слід відзначити, що збройна підтримка від НАТО перед та під час конфлікту з росією сприяла переходу українських військ на стандарти Альянсу. Інтеграція до НАТО відноситься не тільки до політичної та юридичної сфер, але також передбачає уніфіковану структуру збройних сил та використання зброї єдиного зразка [31].

Експерт Фінського інституту міжнародних відносин Чарлі Салоніус-Пастернак порівнює досвід України з моделлю прискореного вступу до НАТО, яку пройшли Швеція та Фінляндія. Він відзначає, що Україна продемонструвала свою здатність використовувати та інтегрувати різні види західної зброї більш ефективно, ніж багато нових членів НАТО. Президент Зеленський також апелював до прискореного процесу вступу до НАТО у своєму зверненні 30 вересня.

Державний секретар США Ентоні Блінкен підтвердив, що двері НАТО залишаються відкритими для України, але країна повинна відповідати певним стандартам, які пов'язані з підготовкою та виконанням необхідних реформ. В майбутніх тижнях і місяцях Україна повинна сконцентруватися на контрнаступі проти російської агресії та продовженні приведення своїх стандартів у відповідність до НАТО.

Сполучені Штати Америки та інші країни-члени НАТО активно сприяють Україні у її обороні від російської агресії. Однак, необхідно продовжувати працювати над зміцненням військового потенціалу України в

довгостроковій перспективі. Вступ України до Європейського союзу та НАТО має важливе значення для забезпечення безпеки на європейському континенті. Україна внесе вагомий внесок у колективну безпеку, враховуючи її силу, стійкість та хоробрість, а також спроможність співпрацювати з арміями союзників.

Президент Володимир Зеленський офіційно підтвердив бажання України приєднатися до НАТО, підписавши заявку про вступ за прискореною процедурою, і генеральний секретар Єнс Столтенберг підтвердив, що «двері НАТО відчинені». Проте рішення про членство приймають всі 30 країн-членів Альянсу, і деякі з них вже висловили свою підтримку наміру України. Зокрема, Канада, Литва, Латвія, Естонія, Франція і Німеччина, Польща, та інші, підтримали намір України стати членом НАТО.

Процес вступу до НАТО вимагає від України виконання реформ, адаптації до стандартів Альянсу та зміцнення військового потенціалу. Україна продовжує працювати в цьому напрямку, а підтримка союзників НАТО допоможе країні досягти своїх цілей.

Заяви представників Німеччини, США, Болгарії та Словенії вказують на різні погляди і підходи до питання вступу України до НАТО.

Хоча Німеччина підтримує право України вибирати свої альянси, її міністр оборони зазначила, що вимоги до вступу повинні бути виконані. США також підтримують політику «відчинених дверей», але не надають однозначної відповіді щодо членства України. Болгарія та Словенія виражають обережність і зазначають, що поточна ситуація в Україні вимагає уважного обговорення членства, щоб не наражати НАТО на ризик втягнення у війну.

Інші країни НАТО поки що не висловили публічної оцінки стосовно бажання України приєднатися до Альянсу. Проте варто зауважити, що з представниками деяких з цих країн заявка України в НАТО була обговорена.

Питання вступу до НАТО є складним і вимагає широкого обговорення та консенсусу серед всіх 31 країн-членів Альянсу. Далі розвиток ситуації буде залежати від політичної волі та рішень країн-членів НАТО [18].

4.3 Стратегічне питання геополітичного значення.

Рух України до членства в НАТО дійсно має високий пріоритет для країни, особливо з урахуванням поточної ситуації в регіоні. Членство в НАТО може бути досягнуте швидше в порівнянні з процесом приєднання до Європейського союзу, адже воно є політичним рішенням, що залежить від погодження між країнами-членами Альянсу.

Суспільна підтримка вступу до НАТО в Україні є високою, і це стало об'єднавчою ідеєю для багатьох українців. Однак, проблемою залишається недостатня однотайність у підтримці вступу в самому Альянсі. Рішення щодо запрошення України до НАТО може бути прийняте на саміті в Вільнюсі, який відбудеться у липні 2023 року.

Якщо Україна не отримає запрошення на саміті, це може мати негативні наслідки для безпеки в регіоні та для довгострокової архітектури безпеки на європейському континенті. Таке рішення може свідчити про те, що деякі країни мають резерви щодо розширення Альянсу та вплив Росії на такі рішення.

Важливо відзначити, що рішення про вступ до НАТО є комплексним і потребує згоди всіх 30 країн-членів. Політична воля та консенсус серед усіх членів Альянсу є ключовим для руху України до членства в НАТО.

Це буде означати, що путін має право вето на розширення НАТО.

Повторення тих же стратегічних помилок, що були допущені під час Вільнюського саміту, призведе до тих самих небажаних наслідків, а саме до подальшого посилення агресивності путіна та його режиму в кремлі. Європейська народна партія (ЄНП), провідна політична сила в Європі, взяла на себе лідерство у підтримці України з самого початку цього конфлікту. Тому зараз вона повинна визначити чітку позицію стосовно підтримки членства

України в НАТО до Вільнюського саміту і очолити європейські дебати з цього питання.

Існують три основні аргументи скептиків, які заперечують проти того, щоб Україна отримала пропозицію щодо членства в НАТО на Вільнюському саміті:

- Вони стверджують, що вступ України не посилить НАТО, і навіть обговорення такої можливості може підірвати єдність Заходу.
- Багато країн-членів НАТО виражають страх щодо членства України, оскільки вони вважають, що це може підкріпити путінову аргументацію про те, що росія оточена ворогами, і сприятиме подальшій мобілізації народу на підтримку війни.
- Багато членів НАТО бояться надавати запрошення Україні на вступ під час Вільнюського саміту, оскільки це означатиме негайне застосування Статті 5 Вашингтонського договору і негайне залучення НАТО до продовжуючоїся війни.

Якщо ці аргументи можна переформулювати, то впровадження України в НАТО не посилить альянс, навіть обговорення цієї можливості може підірвати єдність країн Заходу.

Багато країн-членів НАТО висловлюють обурення стосовно членства України, оскільки вони вважають, що це додатково надихне путіна на твердження про навколишніх ворогів Росії і може сприяти мобілізації населення на підтримку війни.

Багато членів НАТО хвилюються, що надання запрошення Україні на вступ під час Вільнюського саміту автоматично залучить альянс у триваючу війну, оскільки це активуватиме Статтю 5 Вашингтонського договору.

Членство України – це не лише безпрецедентна можливість посилити військовий потенціал НАТО. Це рішення також об'єднає Захід для гарантування стійкого миру на європейському континенті. НАТО створили в 1949 році, щоб колективно протистояти експансії Радянського Союзу в

Європі. Україна зараз робить саме це, а її військовий потенціал перевищує критерії членства в Альянсі.

Сьогодні Україна наодинці бореться за досягнення мети НАТО.

Дійсно, членство в НАТО надало б Україні безпекові гарантії та підтримку в разі агресії, а також сприяло б стабілізації ситуації в регіоні та зміні політичного ландшафту в росії.

Важливо розуміти, що прийняття України до НАТО потребує широкої підтримки та згоди членів альянсу. Рішення про членство в НАТО приймається одностайним голосуванням всіх членів альянсу. Тому, хоча підтримка російської опозиції та аргументи щодо впливу на трансформацію росії є важливими, реалізація такого сценарію вимагатиме дипломатичних зусиль, переговорів та політичної волі з боку всіх сторін.

Рішення про надання запрошення до членства в НАТО також пов'язане з іншими факторами, такими як внутрішня стабільність України, виконання реформ, забезпечення демократичних норм і цінностей, а також здатність виконувати зобов'язання, які випливають з членства в альянсі. Це включає розвиток силових структур, судову систему, боротьбу з корупцією та зміцнення демократичних інституцій.

Натомість вступ України до НАТО руйнує путінську ідеологію «новоросії». А без цього наративу він втрачає лояльність багатьох росіян до свого режиму, яка ґрунтується на імперській ностальгії.

Страх втратити внутрішній контроль є головною причиною запеклого спротиву путіна членству України в НАТО.

Висновки до четвертого розділу

Під час Вільнюського саміту, учасники НАТО мають вирішити, кого вони слухатимуться щодо членства України в альянсі: авторитарному путіну та його колегам у кремлі, чи українському народу, який бореться за свободу та незалежність.

Приєднання України до НАТО не означає автоматичного вступу альянсу у війну, але це може сприяти виведенню російських військ з України та відновленню миру на європейському континенті.

Існують різні способи гарантувати, що запрошення України до вступу в НАТО не стане для країн-членів альянсу зобов'язанням вступати у війну. Тому, як можливий варіант, запрошення від НАТО для України може містити положення, що стаття 5 набуде чинності тільки після перемоги України у конфлікті.

Навіть таке «обмежене членство» принесло багато переваг Україні, оскільки вона б стала учасницею регулярних активностей та навчань НАТО. Ще важливіше, це послужило б чітким сигналом, що НАТО залишається партнером України на довготривалий період.

Це також було б потужним сигналом для російського народу, зокрема військового керівництва, що Україна вже належить до Заходу і ніколи не буде частиною російської імперії.

Це означало б, що мрія про відродження імперії назавжди втрачена. Відмова від цієї пропозиції, зі свого боку, становила б повторення стратегічної помилки та втрату можливості для довгострокового вирішення проблем безпеки на європейському континенті [29].

Висновки

З перших років незалежності Україна активно розпочала розвиток своїх відносин з європейськими та євроатлантичними структурами. В сфері зовнішньої політики основним національним пріоритетом стало формування стійких відносин, співпраці та партнерства з Організацією Північноатлантичного договору, яка залишається найпотужнішою світовою системою колективної оборони, що забезпечує збереження миру, безпеки та стабільності.

Сучасний процес цивілізаційного розвитку відзначається збільшенням конкуренції між різними геополітичними та геоекономічними системами. Україна розташована в позиції, що примикає до двох впливових геополітичних систем: на заході та півдні нашої країни - євроатлантична співдружність (НАТО та Європейський Союз), а на півночі та сході - євразійська співдружність. Знаходячись між цими двома великими системами та постійною загрозою російської агресії, усвідомлення відсутності надійних зовнішніх гарантій безпеки є головними обґрунтовуючими факторами, які підтримують стратегічний курс нашої держави на шляху до євроатлантичної інтеграції.

Співробітництво України з НАТО вже має свою власну історію, що відображає трансформацію відносин у відповідь на виклики і потреби сучасної системи міжнародного устрою та розвитку механізмів постійної модернізації з урахуванням внутрішніх та зовнішньополітичних умов. Відносини між НАТО та Україною пройшли довгий та складний шлях, в рамках програми «Партнерство заради миру», Ради північноатлантичного співробітництва та євроатлантичного партнерства, Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО, що стало важливою та необхідною складовою нової архітектури загальноєвропейської безпеки та стабільності. На сьогоднішній день співробітництво між Україною та НАТО є широким, різностороннім та активним, виявляє більш практичні та ефективні аспекти у політичній, військовій, військово-технічній та інших сферах. Особливу вагу набуває

співробітництво з Північноатлантичним альянсом в контексті збройної агресії Росії проти України, і відповідно, підтримки безпекових можливостей України з боку НАТО. Партнерство виявило свою обґрунтованість та історичну перспективу, стало багатоплановою програмою практичного співробітництва. Воно характеризується процесом структурного розвитку, створенням нормативно-правової бази та активізацією політичного діалогу в політичній і військовій сферах. Усе це сприяло зміцненню національної безпеки, реформуванню Збройних сил згідно зі стандартами НАТО та демократичному розвитку України.

НАТО виявляє підтримку України та робить все можливе для припинення війни та встановлення миру та стабільності в нашій країні. Проте важливо зазначити, що укладання договорів про стратегічне партнерство не може гарантувати повну безпеку, оскільки вони не передбачають жорсткої юридичної системи зобов'язань у сфері безпеки, як це має місце у випадку союзницьких відносин. Єдиним надійним гарантом для України може бути її повноправне членство у системі колективної безпеки Альянсу.

Досвід країн Центральної та Східної Європи підтверджує, що євроатлантична інтеграція є швидким шляхом до досягнення демократії та процвітання. Цей вибір відкриває для України нові перспективи співробітництва з розвинутими країнами та надає можливості для безпечного та економічного розвитку, а також зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин.

В 10-й статті Північноатлантичного договору зазначено, що кожна «європейська держава, яка здатна сприяти принципам Договору та забезпечувати безпеку в Північноатлантичному регіоні», може стати членом Альянсу.

Після дев'яти місяців повномасштабної війни з асиметричним супротивником, ніхто не сумнівається у здатностях та військових досягненнях української армії. Якщо б геополітичні внески в безпеку євроатлантичного

простору були єдиним критерієм для вступу до Альянсу, Україна давно б вже стала членом НАТО.

Президент України оголосив 30 вересня 2022 року про подачу заявки на пришвидшений вступ до Північноатлантичного альянсу. Вступ до НАТО вважається найкращим способом реалізації наших національних інтересів. Залишилося лише здійснити офіційний вступ до НАТО де-юре.

Список використаних джерел

1. Б. І. Гуменюк. Організація Північноатлантичного договору // Українська дипломатична енциклопедія: Знання України, 2004 Т.2 812с.
2. Боецький Т. Доцільність вступу України до НАТО. Економічний часопис - XXI - 2006 - № 9-10.
3. Борохвостов В.К. Україна -НАТО: проблемні питання українського оборонно-промислового комплексу // Стратегічна. панорама. - 2005. -№2.
4. В. Матвієнко. НАТО // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Парламентське видавництво, 2011. с. 481.
5. Вікіпедія: Відносини Україна – НАТО. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Відносини_Україна_—_НАТО
6. Воєнна доктрина України // Законодавчі акти України з питань військової сфери. Збірник № 8. — К.: МО України, 1994. — С. 3 — 10.
7. Воєнна доктрина України // Народна армія. — 2004. — 23 червня (№ 116). — С. 3 — 5.
8. Гомонай В. В. Конституційно-правове забезпечення набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальність 12.00.02 — конституційне право
9. Горбулін В. П. Взаємовідносини Україна — НАТО в контексті євроатлантичних інтеграційних процесів // Національна безпека і оборона. 2003. № 7. С. 5 -7.
10. Грубінко А. В. Велика Британія в системі європейської зовнішньої і безпекової політики (1990—2016 рр.). Тернопіль: Вектор, 2017. 668 с.
11. Гудим В. Досвід України в миротворчій операції КФОР та участі в програмі «Партнерство заради миру» / Миротворча діяльність України: кооперація з НАТО та іншими структурами європейської безпеки. К.: Стилос, 2002. С. 74 85.

12. Декларація глав держав та урядів країн-учасниць саміту Комісії Україна-НАТО // Путівник до саміту НАТО у Вашингтоні 23 — 25 квітня 1999 року. Брюссель: Офіс інформації та преси НАТО. 1999. С. 89 - 90.
13. Закон України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 р. № 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>
14. Закон України «Про основи національної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
15. Заява Верховної Ради України від 20 грудня 1991 року з приводу укладення Україною Угоди «Про співдружність Незалежних Держав»// Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2003-12#Text>
16. Книш В. Україна і європейська безпека // Народна армія. 1993. 24 червня (№ 117).- С. 1.
17. Кордон М.В. Європейська та євроатлантична інтеграція України. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка 2005.
18. Кордон М.В. Співробітництво України з НАТО. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2007.
19. Кремень В., Табачник Д., Ткаченко В. Україна: проблеми самоорганізації. К., 2003.
20. Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО: Інтеграційні перспективи України. Аналітичне дослідження. К.. 2007.
21. Леонов В.В., Маркслов В.М. "Воєнна доктрина України» та "Біла книга України» - програмні документи реформування Збройних Сил// Стратегічна панорама. - 2004. - № 4.
22. Ліпкевич С. В. Україна на шляху євроатлантичної військової інтеграції. Схід. 2007.
23. Мелещенко Т., Волошин І. Шлях України до НАТО: основні проблеми, здобутки та перспективи євроатлантичної інтеграції // Український історичний журнал. 2021. Число 4. С. 104.
24. Окремі аспекти відносин Україна-НАТО.-К., 2006.

25. Основні напрями зовнішньої політики України // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 37. С. 935 - 948.
26. Павлюк М. В. Україна-НАТО: від знайомства до повноцінного членства Чернівці, 2008. 38 с.
27. Палій Олександр. Українська євроатлантична перспектива в нових геополітичних умовах // Політичний менеджмент. - 2003. - № 2.
28. Прес-служба фонду «Демократичні ініціативи». Чи треба Україні стати членом НАТО? // Урядовий кур'єр. 1997. 30 січня (№ 16 — 17).
29. Північноатлантичний альянс: історія, функції, структура, відносини з Україною: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів та слухачів магістерської підготовки за напрямом «Державне управління» / Кол. авт.; за заг. ред. проф. Д. І. Дзвінчука. Івано-Франківськ. 2012. 604 с.
30. Постанова Верховної Ради України «Щодо відносин України і Організації Північноатлантичного договору (НАТО)» від 23 квітня 1999 року № 612-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/612-14#Text>
31. Поляков Л., Пашков М. Україна — НАТО: Тепло... ще тепліше // Дзеркало тижня. — 2002. 17 травня (№ 17). С. 1, 3.
32. Співробітництво України з НАТО в рамках програми «Партнерство заради миру» (інформаційна довідка) // Наука і оборона. 1998. № 4. С. 23-32.
33. Спільна заява України і НАТО для преси від 14.09.1995 // Політика і час. 1995. № 10. 83с.
34. Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року. МО України, 2004. 103 с.
35. Соціологічна служба «Дня» // День. 2006. 4 березня (№ 36). С. 1.
36. Тодоров І. Я. Україна на шляху до європейської та євроатлантичної спільноти. Ігор Ярославович Тодоров. Донецьк 2006. 268 с.
37. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №679/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6792022-44249>

38. Указ Президента України «Питання Воєнної доктрини України»
URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>
39. Україна - НАТО. Складна історія відносин. URL:
https://espreso.tv/article/2017/02/02/ukrayina_nato_skladna_istoriya_vidnosyn
40. Україна – НАТО. Що таке НАТО? URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/pro-nato/shcho-take-nato>
41. Павлюк М.В. Україна-НАТО: від знайомства до повноцінного членства. Чернівці, 2008. 38 с.
42. Українське суспільство — 1996: думки, оцінки й умови життя населення України. Політичний портрет України. Бюлетень фонду «Демократичні ініціативи». 1996. № 17. С. 73 - 93.
43. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору.
44. Храбан І. А. Система європейської безпеки і напрями воєнно-політичної інтеграції України до її структур К. Варта, 2005. 544 с.
45. Хронологія відносин Україна – НАТО. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ukrayina-nato/hronologiya-vidnosin-ukrayina-nato>
46. Що таке НАТО, як працює та які відносини має з Україною? URL: <http://surl.lihttps://vikna.tv/video/shho-take-nato-yak-praczyuye-ta-yaki-vidnosyny-maye-z-ukrayinoyu-rozbyrayemo-razom//gshec>
47. 23. Яснюк В. Міфи та реальність щодо НАТО і переваги членства України в Альянсі. Економічний часопис - XXI. 2006. № 1-2.
48. Довідник НАТО. — 1110 Brussels, Belgium : NATO Public Diplomacy Division, 2006. — 386 с.
49. Довідник НАТО. — Brussels: Office of Information and Press, 2001. 608 р.
50. Partnership for Peace. NATO summit Brussels 10th January 1994. NATO Graphics studio.